

СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ МОРАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ЯК ДУХОВНОЇ ЦІННОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

УДК 37.013.75

Любов Сидоренко, завідувач підготовчого відділення, старший викладач кафедри валеологія та безпека життєдіяльності, аспірантка Бердянського державного педагогічного університету

СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ МОРАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ЯК ДУХОВНОЇ ЦІННОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті розглядаються основні аспекти духовних цінностей майбутніх учителів початкової школи в контексті професійної підготовки. Більш детально досліджується готовність студентів до моральної підтримки учнів.

Ключові слова: духовні цінності, готовність до моральної підтримки.

В статье рассматриваются основные аспекты духовных ценностей будущих учителей начальной школы в контексте профессиональной подготовки. Более детально исследуется готовность студентов к моральной поддержке учащихся.

Ключевые слова: духовные ценности, готовность к моральной поддержке личности.

In the article the basic aspects of spiritual values of future teachers of initial school are examined in the context of professional preparation. More in detail readiness of students is investigated to moral support of students.

Key words: spiritual values, readiness to moral support.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасність потребує нових вимог у підготовці майбутніх учителів. Особистість учителя – головний фактор, що приводить процес навчання й виховання в рух, у зв'язку з тим, що роль учителя в школі дуже велика. На значущості розвитку професійної майстерності, творчого потенціалу, загальної та духовної культури сучасного вчителя акцентують увагу й державні документи, зокрема Закон України “Про вищу освіту” та державна програма “Вчитель” [6].

Таким чином, проблема формування духовних цінностей майбутнього вчителя має важливе соціально-педагогічне значення і потребує спеціальних досліджень.

В Україні існує необхідна парадигма духовних цінностей. Вона в засадах української народної педагогіки, в працях Г. Сковороди, К. Ушинського, В. Сухомлинського, О. Вишневського [2]. Черпаючи одвічну мудрість в історії свого народу, в надбаннях класичної вітчизняної та зарубіжної педагогіки можна сформувати сучасний духовний ідеал та духовні цінності особистості.

Цінною для нашого дослідження є думка К. Ушинського про те, що морально-духовне виховання повинно розвивати в людини гуманність, почуття національної і власної гідності в поєднанні із скромністю, а також чесність і працьовитість. Дбаючи про формування твердого характеру і волі, стійкості й почуття громадського обов'язку, завдання і зміст духовно-морального виховання педагог має визначати з огляду на вселюдські, народні й національні культурні цінності, спираючись на норми християнської моралі. Великий педагог визначає ціннісно-

духовну сутність педагогічної професії, як орієнтир на пізнання й розвиток особистості учня, що можливо лише при наявності духовно-морального потенціалу вчителя. “Тільки особистість може впливати на розвиток і визначення особистості, тільки характером можна виховувати характер”, – стверджував класик російської педагогіки [11, 64]. Саме такий підхід ми будемо закладати при розробці змісту духовного виховання студентів.

Для нашого дослідження мають також інтерес ідеї українського дослідника Г. Ващенка щодо цінності духовно-морального виховання. Духовні цінності, ідеали українська людина, на думку Г. Ващенка, має шукати в княжій добі (віра в Бога, відданість його волі, любов до Бога й ближнього, смиренність, правдивість, любов до церкви, повага до старших і батьків). Ґрунтовно досліджуючи природу поняття “виховний ідеал”, педагог дав визначення ідеалу людини “це те найкраще, що створив народ у розумінні властивостей людської особовості та її призначення” [3, 210]. Головне місце в ідеалі людини займають високі духовні якості, серед яких на перше місце педагог ставить служіння Богові, тому що вважає, “що філософія майбутнього буде в першу чергу християнською” [3, 43]. Основу української ментальності визначають такі риси, як людяність, щиросердність, правдивість, працелюбність, гостинність, вірність у коханні, здоровий сімейний побут. Саме виховання милосердя, добра, справедливості має виступати першочерговим завданням у розвитку зростаючої особистості [2, 416]. Г. Ващенко вважав, що віра є природною потребою людини і властивістю її душі.

СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ МОРАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ЯК ДУХОВНОЇ ЦІННОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Нашому баченню щодо формування духовних цінностей у майбутніх учителів найбільшою мірою відповідає наукова позиція І. Беха, В. Сухомлинського. І. Бех доводить, що духовна сфера включає сенс життя, любові, добра, зла, тобто сенс загальних моральних категорій. Коли це так, то людина усвідомлює завжди свої духовні цінності на протигагурізного роду особистісним смислам, які далеко не завжди мають усвідомлений характер. Метою справжньої освіти, на його переконання мають стати моральне самоусвідомлення, виховання та розвиток духовних вартостей. Кожній дитині слід прищепити, так би мовити, смак до духовної сторони життя [1, 124].

Вищезазначене дає можливість нам виділити ті духовні цінності, які перш за все, визначають ставлення людини до навколишнього світу, самої себе, до людей і реалізуються у відповідній поведінці та перетворюючій діяльності.

Утилітарно-прагматичні цінності, що мотивують поведінку людини, відрізняються від духовних цінностей, на основі яких розв'язуються проблеми смислу життя. Кожна людина в певний період часу ставить собі "вічні" питання буття: Хто я, навіщо прийшла в цей світ, який смисл мого існування, який життєвий шлях вибрати, яким ідеалам наслідувати, як реалізувати себе, розвивати й удосконалювати? Кожна людина заново відкриває ці питання для себе і кожна розв'язує по-своєму. І щоб якнайшвидше вона знаходила рішення цих проблем, їй необхідно допомогти. Вищезазначені проблеми спонукають нас до визначення в процесі підготовки майбутніх учителів основних аспектів духовних цінностей:

- Відчуття своєї єдності з усім сущім.
- Любов, дружба.
- Прийняття відповідальності за своє життя.
- Саморозвиток, самоудосконалення.
- Чуйність, душевна щедрість.
- Готовність до моральної підтримки особистості.

Перші прояви духовності дитина повинна виявляти через відповідальність, сором, совість, через досягнення моральної чистоти, моральної поведінки, моральної свідомості.

Щоб виховати ці прояви духовності, майбутньому вчителю необхідно бути самому таким. Отже, саме це складає зміст духовного виховання студентів в освітньому процесі ВНЗ.

Шлях до духовного оновлення лежить через розширення свідомості, яке розкриває людині її місце та роль у Бутті. На наш погляд, необхідно усвідомити, що Всесвіт це єдиний організм, а Земля з усіма істотами, що її населяють, – його невід'ємна частина. З цього випливає і відповідне

ставлення до Природи, до всіх істот Всесвіту, як до самого себе. Таким чином свідомість людини підіймається до найвищого рівня, "духовного". Л.С. Рубінштейн писав, що "Свідомість людини...перетворюється... у самосвідомість світу; світ усвідомлює себе через людину".

Наші предки жили в єдності з природою, поважали її. Але глобальний науково-технічний процес привів до того, що людина протиставила себе природі, почала її завойовувати, знищувати. На жаль, гонитва людини за матеріальним комфортом призвела до занепаду, захворюванню природи, ознаками якого є: руйнування озонового шару, парниковий ефект, кислотні дощі, отруєння продуктами і викидами хімічних та металургійних заводів, забруднення вод, пересичення ґрунтів пестицидами й гербіцидами, опустелювання.

"Людина повинна зрозуміти, – писав В. Вернадський, – що вона не є чимось випадковим, незалежним від довкілля (біосфери чи ноосфери) вільно діючим природним явищем. Вона репрезентує неминучий вияв великого природного процесу, що закономірно триває протягом щонайменше двох мільярдів років" [4, 67]. Для людини важливо жити в гармонії з природою. Адже природа не лише годувальниця, але й велика вихователька людини. "Вона – це й материнське лоно, в якому формується не лише фізичний, а й духовний генотип людини. – пише П. Кононенко – Більше того духовний генотип суспільств і культур, націй і вселюдства. Бо природа – не тільки всеосяжна матерія, джерело Буття, а й безсмертний Дух, горнило Свідомості" [7, 118]. Саме шляхом осмислення значущості природи, розвитком художньо-естетичного ставлення до неї, гуманізму і любові можна прищепити почуття відповідальності та обов'язку перед природою.

Простежуючи процес зародження і розвитку духовності в людині, П. Кононенко доводить, що природа є також джерелом морально-етичних та духовно-естетичних ціннісних орієнтирів людини [7, 128].

На великий вплив природи, у формуванні духовності вказує Г. Ващенко. Саме споглядання природи – моря, зоряного неба, безмежних степів і високих гір, унікального тваринного й рослинного світу, людини, щире здивування від її мудрого устрою, наводить на думку про існування Вищої сили, яка усім цим опікується.

Природа є великим виразником краси.

Вищезазначені ідеї ціннісного ставлення людини до природи нами поділяються повністю. Ми вважаємо, що наявність у майбутнього вчителя такої духовної цінності як ставлення до

СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ МОРАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ЯК ДУХОВНОЇ ЦІННОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

природи стане підґрунтям для виховання в учнів аналогічної духовної цінності. Тому що, як засвідчував А. Макаренко, особистий приклад дорослого (педагога, батьків) спроможний виховати дитину в тому ж дусі.

Ідеальний образ учителя, вважав І. Огієнко, має визнаватися наявністю головної духовної якості: любов'ю до дітей. Учитель повинен уміти любити дітей і вміти проявляти цю любов у педагогічно доцільних формах. Любов до дітей – це, на погляд педагога, фундамент виховання, на якому будуються надійні взаємини з дітьми, бо ж вихованість передбачає не формальне знання дитиною правил поведінки, а певний рівень розвитку моральних почуттів. Любов, підкреслював педагог, учить почуттям і почуттям, ставленню через стан власної душі.

І. Огієнко підкреслював, що якщо вчитель любить дітей, то він готовий виконати свою основну професійну місію: навчаючи, розвивати дитину, вміло констатуючи рівень її можливостей та плануючи індивідуальні перспективи розвитку учня. Саме проявлення, так званої діяльної любові, передбачає формування цієї якості у вихованців. Адже тільки почуття виховують почуття, душа формує душу. Отже, любов до дітей – це не вроджена якість, а певний психічний стан особистості педагога, який є результатом сформованості першою чергою його духовних цінностей.

Розглянемо більш детально зміст і суть однієї з духовних цінностей – моральної підтримки особистості, що на нашу думку, має бути сформована як частина професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи.

Майбутній учитель початкових класів може проявити моральну підтримку у відношенні до різних категорій людей: однокласників, значущих дорослих (друзів, рідних), незначущих дорослих, учнів. На наш погляд найбільш доречним буде розглянути готовність до моральної підтримки учнів, оскільки її сформованість повинна бути невід'ємною складовою професійної підготовки майбутнього вчителя.

Моральна підтримка – це допомога в морально-духовному розвитку, а саме допомога дитині розуміння її особистісного існування.

У своїх теоретико-експериментальних пошуках ми виходимо з того що особистістю не народжуються, а стають у результаті безперервного процесу вдосконалення. А починається цей процес із здатності людини виробляти ставлення до себе, змінювати його в процесі виховання й самовиховання і приводить до здатності перетворювати себе.

Учитель, працюючи з учнями третього класу, поставила перед собою завдання вчити дітей самовихованню. Виховні години, індивідуальні бесіди, переконливі приклади з життя героїв літературних творів, зустрічі з цікавими людьми сприяли досягненню цієї мети. Поняття совість, честь, порядність, почуття любові, дружби, взаємоповаги стали провідними в житті колективу. Привчаючи дітей до морального самоаналізу й самооцінки своїх дій та вчинків, вчитель раз на місяць проводила виховну годину, на якій діти записували свої обіцянки “секретики”, що починалися словами: “Даю чесне слово, що подолаю такі свої вади...”, “...що покращу свої досягнення з математики”, “...щодня допомагатиму мамі”, “...буду уважним на уроках”, “...допоможу товаришеві у навчанні”. “Секретики” не читаючи, заклеювали в конверт, а через місяць відкривали, зачитували перед класом. Кожен учень сам робив оцінку своїх дій, а однокласники мали розв'язати чи дотримався товариш даного слова. Потрібно сказати, що кожен вихованець й весь учнівський колектив даного класу за весь подальший час навчання в школі відрізнявся від багатьох своїх однолітків вихованістю, відповідальністю, самостійністю й досягненнями в навчанні.

Провідним моральним самопочуттям є людська гідність – це вид самоставлення, повага дитини до себе. Моральна підтримка вчителя спрямована на розуміння і збереження вихованцем своєї гідності. Завдання вчителя полягають в тому, щоб направити дитину на пошуки відповіді на запитання: “За що я маю себе поважати?”. Критерієм її людської гідності мають бути любов, дружба, милосердя, добродійні вчинки, які вона поширює на оточуючих її людей.

Проводячи систематичний аналіз і оцінюючи кожен моральну дію і поведінку молодших школярів, педагог зможе сформулювати в учнів упевненість у тому, що вони гідні поваги. Адже лише особистість, у якій розвинене почуття власної гідності може виявляти повагу до гідності інших. Моральна підтримка педагога полягає в допомозі учням усвідомити, що їхня гідність залежить від власної волі, рішучості, доброго ставлення до оточення, від наявності постійного прагнення до самовдосконалення.

Випадок, який стався в 4 класі, вразив і вчителя і учнів. У вчителя з гаманця пропали сто гривень. За три роки навчання в класі нічого не пропадало. Коли вчитель повідомила учнів про пропажу, то побачила в їх очах розгубленість, переляк, безвихідність. Найгірше почував себе новенький, який місяць назад прийшов до класу. Щоб

СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ МОРАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ЯК ДУХОВНОЇ ЦІННОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

захистити свою гідність, запропонував учителю негайно всіх обшукати. Але вчитель розуміла, що такі дії принизять людську гідність дітей, хоча саме це було легше всього зробити. Запитала, що з цього приводу думає кожен член колективу. Вразила відповідь Андрія. Він був категорично проти обшуку. Хлопець вважав, що кожен член колективу, в тому числі і вчитель мають подумати і дати собі відповідь на питання: “Що я робив не так?”. Наступного дня гроші повернула дівчинка. Прохання не називати її ім'я перед класом знову поставило перед дилемою: повірити чи наказати, провчити, щоб не піднімала руку на чуже. Вчитель з колективом учнів вибрали – повірити. І не помилилися: в подальшому такі випадки в класі не повторювалися. Так гуртом врятували людську гідність не тільки Ганни, а й кожного з колективу.

Моральна допомога педагога потрібна на різних етапах процесу розвитку і вдосконалення особистості. Однією з найважливіших умов формування самостійної праці душі є самооцінка людини. На жаль на практиці ми постійно зустрічаємо порівняння однієї дитини з іншою за певними моральними якостями. “Бери приклад з товариша – він турботливий і чуйний, а тобі цих рис бракує” – часто можна почути від вчителя.

Постійні порівняння, що проголошують моральні недоліки дитини, можуть викликати в неї почуття неповноцінності та ненависті до товариша, які не сприяють моральному розвитку. А в учня, якого таким чином постійно ставлять у приклад іншим, може виникнути почуття вищості щодо іншої людини, зверхності. Отже, підтримка педагога буде полягати в тому, щоб звернути увагу дитини на її моральні якості в порівнянні з тим, якою вона була раніше, на що здатна тепер і якою б хотіла стати в майбутньому.

Таким чином, не травмуючи дитину, порівнюючи її з іншими, педагог звертає увагу на власні процеси особистості, залучає до спілкування із самим собою, до самостійної праці душі. Саме самостійну працю душі назвав С.Л. Франк “найглибшою і найнапруженішою активністю, яка доступна людині. Це в кінцевому підсумку справжня творчість, у якій ми зусиллям творчої волі перетворюємо реальність, творимо щось зовсім нове, небувале – перетворену реальність нашої сутності, нову людину” [12, 358].

Гальмують моральний розвиток людини Его-потяги, які складають егоїстичне ядро особистості. До них належать заздрість, ненависть, гордіня, підступність, жорстокість, мстивість, жадібність, користоловність,

злослів'я, вередування, безпорадність. Спільним для всіх цих негативних проявів виступає себелюбство. На основі себелюбства та Его-пристрастей, які є похідними від нього, формується егоїстична спрямованість особистості. І тоді вся активність такої особистості буде зосереджена тільки на самій собі, власних інтересах. Її прагнення брати якомога більше від суспільства, ігноруючи потреби інших людей. Вихованець з егоїстичною спрямованістю не прагне зрозуміти людей, допомогти їм.

У зв'язку з цим згадується випадок з практики. До першого класу прийшов Андрій – єдина дитина в сім'ї, дитячий садочок не відвідував. Сім'я великих статків, мама не працює. Вдома його навчили бути обов'язковим, охайним, бережливим, завжди досягати поставленої мети і пояснили, що всього іншого тебе навчить вчителька. Правила поведінки в колективі, вміння слухати тих хто поряд, мати терпіння, поважати товаришів – ці поняття для Андрія не існували. Його Его стало випробуванням як для вчителя так і для учнів класу. Протягом навчального дня всі чули: “А як це?”, “Я не розумію”, “Я не можу!”, “Я не встигаю!”, “Ви повинні мені пояснити!”, “Я хочу!”, “А я не хочу!”, “А я не буду!”. Усе це говорилося не піднімаючи руку, не звертаючи уваги на оточуючих, на обставини. Це дратувало дітей і викликало до Андрія неповагу.

Щоденну кропітку роботу доводилося проводити вчителю, щоб допомогти учневі зрозуміти, що він заважає товаришам, адже не можна думати тільки про себе. На уроках, виховних годинах, в ігрових ситуаціях училися бачити інших навколо себе, проявляти чуйність до них, їх потреб. Не одразу, але все ж став Андрій спокійно сприймати критику на свою адресу, робити висновки, прислухатися до думок інших, не ставити себе на перше місце.

Отже, моральна підтримка педагога допомогти дитині усвідомити свої Его-пристрасті на рівні термінологічного визначення (“я – заздрисний, я – жорстокий” та ін.). Далі допомогти зрозуміти зміст та викликати незадоволення чи гнів стосовно тієї чи іншої пристрасті в дитини. Крім того обов'язково необхідно вправляти вихованців у вчинках чи діях, які прямо протилежні Его-потягам. Наприклад, щоб загальмувати прояви жорстокості слід вчити практично проявляти милосердя, жадібність можна нейтралізувати проявами щедрості. На емоційному плані дитині потрібно допомогти усвідомити, що ці почуття створюють у його внутрішньому світі стан неспокою. Вихованець

СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ МОРАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ЯК ДУХОВНОЇ ЦІННОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

має зрозуміти, що ненависть виснажує його душу, заздрість гризе її, а гординя призводить до зневажливого ставлення до людей.

Моральна підтримка потрібна вихованцям з негативними рисами характеру, наприклад, з підвищеною образливістю, підозрілістю чи збудливістю. На жаль, пряме вказування чи нагадування учневі про його негативні риси характеру провокують їх прояв, викликають конфлікти. Завдання педагога полягає в тому, щоб учень позбавився цих негативних рис і навчився поважати себе, отже, поводитися з учнем він має коректно, зі спокійною доброзичливістю, з почуттям миролюбної, але переконливої сили.

Саме вчитель може допомогти слабкому та вразливому вихованцеві відчутти себе сильним, доручивши підтримувати його сильному товаришеві, який допоможе подолати психологічні труднощі. До першого класу привели новеньку – дівчинку Світлану із значними вадами здоров'я й розумово відсталу. Віддавати її в спеціалізовану школу батьки відмовилися. Такі діти велика проблема для вчителя. А поряд Ксенія – єдина донька в сім'ї, відвідує музичну школу, спортивні танці, читає на рівні другого класу, легко справляється з любим завданням. Учителю вдалося привернути увагу Ксенії до Світлани. Батьки Ксенії не заперечували. Дівчатка сиділи за однією партою. Ксенія допомагала у всьому: готуватися до уроку, збиратися на прогулянку, переодягатися до уроку фізичної культури, під час ігор тримала Світлану за руку. Дивлячись на це, й інші діти з любов'ю й турботою почали ставитися до Світлани. Багато з них були єдиними дітьми в сім'ї й не звикли дбати про інших. Ми переконані, що такі обездолені діти спонукають оточуючих до проявлення любові, поваги, взаємодопомоги, благородних вчинків. До того ж, це стає в їх житті нормою, а не показовою діяльністю.

Особливої уваги та підтримки потребують діти із заниженою самооцінкою, оскільки розвиток особистості та її повноцінне виховання неможливе без почуття власної потрібності, значущості та впевненості в собі. Слід підтримувати будь-які позитивні починання нерішучих, невпевнених в собі, закомплексованих дітей, заохочуючи готовність самостійно приймати рішення і діяти відповідно до них. Іноді можна пробудити в дитині почуття впевненості в собі уважно слухаючи її, цікавлячись її думками й почуттями.

Саме педагог, постійно підбадьорюючи таких вихованців, нагадуючи про ситуації в яких вони проявили себе рішучими, ініціативними, допоможе повірити в себе. Завжди дієвими є ситуації з

гарантованим успіхом. Педагог, враховуючи можливості учня, може допомогти вибрати ті завдання з якими учень спроможний впоратися. Потім учитель продемонструє успіх учня перед його товаришами чи батьками. Успіх завжди підсилює впевненість у своїх силах і також породжує успіх. Велику роль у розвитку впевненості учня в собі відіграє віра в нього педагога.

Морально-психологічний розвиток дитини супроводжується різного роду душевними травмами від нерозуміння, образ. Саме в цьому випадку для дитини надзвичайно важливо отримати втіху від педагога. Моральна підтримка (втіха) має додати дитині силу для прийняття свого (в даному випадку негативного) досвіду, пригасити почуття мстивості. Навчити дитину прощати, а значить бути сильною, це сформувати високоморальну рису характеру.

Моральна підтримка необхідна й дітям із завищеною самооцінкою. Важливо довести їм, що себе треба порівнювати тільки з собою, що причиною гордоців собою може бути справа, яку він зробив краще ніж вчора. А якщо дитина в чомусь перевершила другу, то це може свідчити про те, що в неї більше розвинений талант саме в цій галузі. Тож направити зусилля дитини на допомогу тим, хто ще не може робити так як вона. Навчити вихованців з завищеною самооцінкою радіти з чужих успіхів.

Одне з найважливіших завдань моральної підтримки – це надихати дитину на досягнення особистісної зрілості. Діти різні не тільки за своїм зовнішнім виглядом, темпераментом, але й за швидкістю їх дозрівання як творчих особистостей. Отже, надихати вихованця означає виховувати свободу його творчих сил, вірити в його неповторність, яскравість і передати цю віру йому.

На наш погляд технологію підтримки детально розкрито сучасним ученим-педагогом І.Д. Бехом, який пропонує:

- спиратися на сильні сторони вихованця, уникаючи його промахів;
- демонструвати повагу до вихованця;
- показувати, що ви задоволені дитиною;
- допомогти вихованцеві розчленити великі завдання на дрібніші, з якими він може справитися;
- приймати індивідуальність вихованця, проявляти віру у вихованця, емпатію;
- демонструвати оптимізм;
- внести гумор у стосунки з вихованцем;
- уникати дисциплінарних заохочень і покарань

[1]. Але надати моральну підтримку дитині може лише той учитель, який навчився приймати себе й досяг упевненості в собі.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Висновки. Отже, сьогодні поруч із формуванням ділових, професійних якостей особливе значення має формування духовних цінностей та моральних якостей майбутніх вчителів. Адже від правильного розуміння духовних ідеалів на сучасному етапі, від сформованості духовних, моральних, етичних цінностей залежить ефективність і якість оновлення суспільства.

1. Бех І. Д. *Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Навч.-метод. видання.* – К.: Либідь, 2003. – 282 с.

2. Ващенко Г. *Праці з педагогіки та психології. Всеукраїнське педагогічне товариство ім. Г.Ващенка.* – К., 2000. – С. 416.

3. Ващенко Г. *Виховний ідеал: Підручник для педагогів, вихователів, молоді і батьків. Всеукраїнське педагогічне товариство ім. Г.Ващенка.* – 3-тє видання – Полтава: Полтавський вісник, 1994. – Т.1. – 210 с.

4. Вернадский В.И. *Начало и вечность жизни.* – М., 1989. – С. 67.

5. Вишневецький О. *Концепція демократизації українського виховання // Концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні: Педагогічні концепції.* – К.: Школяр, 1997. – С. 78 – 122.

6. *Державна програма “Вчитель” // Освіта України.* – 2002. – № 27. – С. 2–7.

7. Кононенко П.П. *Українознавство.* – Київ, 1994. – С. 118.

8. *Підготовка майбутнього вчителя до морального виховання учнів: Навч. посіб. / Авт. кол.: В.К.Демиденко (керівник) та ін.* – К.: ІЗМН, 1996. – 204 с.

9. Сухомлинський В.О. *Моральне виховання: // Вибрані твори в 5 т. – т. 4.* – К.: Рад. школа, 1976. – 152 с.

10. Сухомлинський В.О. *Виховання високих моральних якостей і норм поведінки: // Вибрані твори в 5 т. – т.1.* – К.: Рад. школа, 1976. – 292 с.

11. Ушинський К.Д. *Людина як предмет виховання: Спроба педагогічної антропології // Вибр. пед. твори.* – К.: Наук. думка, 1983. – Т.1. – 326 с.

12. Франк С.Л. *Духовные основы общества.* – М., 1992. – С. 358.

Стаття надійшла до редакції 20.04.2010

УДК 378.16: 373.31

Вероніка Паскар, старший викладач
Бердянського державного педагогічного університету

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті пріоритет надається підготовці майбутніх учителів початкових класів до формування ціннісних орієнтацій, як процесу становлення особистості майбутнього фахівця, результатом якого є його готовність до формування ціннісних орієнтацій у студентів, а також узагальнення установок, знань і умінь, необхідних індивіду для адекватного виховання специфічних задач.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, формування ціннісних орієнтацій, майбутній вчитель початкових класів.

В статтє пріоритет предоставляется подготовке будущих учителей начальных классов до формирования ценностных ориентаций, как процессу становления личности будущего специалиста, результатом которого является его готовность до формирования ценностных ориентаций у студентов, а также обобщения установок, знаний и умений, необходимых индивиду для адекватного воспитания специфических задач.

Ключевые слова: ценностные ориентации, формирование ценностных ориентаций, будущий учитель начальных классов.

In the article the preparation of future priority is given to primary school teachers to the formation of values, as the process of becoming a specialist personal future, the result is his willingness to form values in students, as well as the synthesis units, knowledge and skills necessary for adequate training of the individual specific tasks.

Key words: the valued orientations, formings of the valued orientations, future teacher of initial classes.

Актуальність. Нові реалії педагогічної дійсності об'єктивно створюють передумови для вдосконалення підготовки майбутніх педагогів, оволодіння сучасними педагогічними технологіями системою

знань, умінь і навичок необхідних для формування ціннісних орієнтацій у майбутніх учителів початкових класів. Ефективна реалізація будь-яких змін ціннісних орієнтацій у суспільстві щільно пов'язана з модернізацією системи освіти як